

Kennisnotitie

Sociale basis in de gemeentelijke beleidsvisies

1. Achtergrond

1.1 Context

In 2023 is het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ondertekend door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Zorgverzekeraars Nederland (ZN) en GGD GHOR Nederland¹. Deze partijen beogen met het GALA te bouwen aan een gezamenlijk fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak van preventie, gezondheid en de sociale basis.

In het GALA staat dat gemeenten een sterke lokale sociale basis faciliteren met een sterke sociale samenhang en laagdrempelige toegankelijke voorzieningen, waar mensen op elkaar kunnen terugvallen en meedoen in de samenleving. Onderdeel van het versterken van de sociale basis was dat gemeenten uiterlijk in 2024 een beleidsvisie sociale basis moesten opstellen. In deze beleidsvisie moet aandacht zijn voor gebiedsgerichte uitvoering en de volgende thema's: sociale samenhang of samenlevingsopbouw, mantelzorg, tegengaan van eenzaamheid, inzet en ondersteuning van vrijwilligerswerk en professionals sociaal domein. Deze thema's dienden verbonden te worden aan de lokale context en de leefomgeving.

Uit cijfers van de vragenlijst van de GALA-monitor 2025² ³ blijkt dat 69 procent van de 335 responderende gemeenten een beleidsvisie sociale basis heeft. Deze gemeenten hebben de visie op de sociale basis veelal opgenomen in een andere beleidsvisie (n=172) en in mindere mate een beleidsvisie specifiek voor de sociale basis (n=54). Via de GALA-monitor vragenlijst 2025 zijn ook 109 beleidsvisies verzameld. In 85 van die beleidsvisies is de sociale basis opgenomen als onderdeel van een bredere beleidsvisies. De overige 22 beleidsvisies zijn specifiek gericht op de sociale basis.

1.2 Doel van het onderzoek

In opdracht van het ministerie van VWS heeft het RIVM de verzamelde beleidsvisies uit de GALA-monitor nader geanalyseerd. Het doel hierbij was om een breed beeld te krijgen van wat er in de beleidsvisies over de sociale basis staat, wat gemeenten van plan zijn en hoe ze uitvoering geven aan het versterken van de sociale basis. Deze informatie is voor het ministerie van VWS van belang om na te gaan hoe eventuele extra ondersteuning vanuit het Rijk voor gemeenten kan worden ingezet.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de gebruikte methoden van het onderzoek. Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten. Hoofdstuk 4 bevat de beschouwing en conclusie.

RIVM

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

T 088 689 89 89

Auteurs:

S. Vader
M. Kamphuis
C. Rompelberg
P. Pelle-Geuijen
P. Kemper

Centrum:

VZM

Contact:

Sarah.vader@rivm.nl

Kenmerk:

KN-2026-0045

DOI:

10.21945/RIVM-KN-2026-0045

Datum:

28 juni 2026

2. Methode

2.1 Onderzoeksvragen

De analyse van de beleidsvisies sociale basis was in eerste instantie gericht op het inventariseren van de genoemde ambities, concrete voorstellen en de wijze van uitvoering. Na een eerste verkenning bleek dat de beleidsvisies niet de mate van detail bevatten om hier

antwoord op te geven. Om deze reden is, in overleg met de opdrachtgever, besloten om een thematisch overzicht te geven. Hierbij zijn de volgende vragen geformuleerd:

1. Wat zijn terugkerende onderwerpen in de beleidsvisies sociale basis?
2. Wat zijn per onderwerp de belangrijkste kernpunten?
3. Zijn er inhoudelijke verschillen tussen de beleidsvisies die specifiek op sociale basis zijn geschreven en de visies die breder van insteek zijn?

2.2 Analyse

Voor de analyse van de beleidsvisies is gebruik gemaakt van Generatieve Kunstmatige Intelligentie (GenAI, OpenAI ⁴) in de vorm van ChatRIVM. Om deze methode te valideren zijn vooraf vijf beleidsvisies handmatig geanalyseerd op drie onderwerpen: eenzaamheid, mantelzorg en vrijwillige inzet. Vervolgens zijn dezelfde vijf beleidsvisies ook middels GenAI geanalyseerd en zijn de uitkomsten met elkaar vergeleken. Uit deze vergelijking bleek dat de handmatige analyse en de analyse middels GenAI voldoende overeen kwamen om de analyse van de beleidsvisies met GenAI uit te voeren.

Middels een thematische analyse door RIVM-onderzoekers is vervolgens een set aan onderwerpen gerelateerd aan de sociale basis opgehaald uit de beleidsvisies. Deze onderwerpen zijn vergeleken met de onderwerpen die met behulp van GenAI als meest relevant werden gezien en met de bouwstenen voor het versterken van de sociale basis opgesteld door Movisie en Verwey Jonker Instituut⁵. In samenspraak met de opdrachtgever is uiteindelijk een set van zestien onderwerpen vastgesteld (zie bijlage 6.1 voor een uitgebreid overzicht van de onderwerpen en subonderwerpen).

Onderwerpen sociale basis

Vrijwillige inzet, voorzieningen, preventie, gemeenschap, inclusie, jeugd, (burger)initiatieven, eenzaamheid, bestaanszekerheid, (sport)verenigingen, kunst en cultuur, leefstijl, financiën, formele zorg en ondersteuning, zelfredzaamheid, mentale gezondheid

Na inhoudelijke checks ter validatie zijn de onderwerpen "formele zorg en ondersteuning", "zelfredzaamheid" en "mentale gezondheid" niet meegenomen in de resultaten. De samenvattingen van deze onderwerpen kwamen inhoudelijk onvoldoende overeen met de beleidsvisies. Dat betekent dat er dertien onderwerpen overbleven voor verdere analyse. Voor de 22 gemeenten met een specifieke beleidsvisie sociale basis is voor de dertien onderwerpen een samenvatting gegenereerd met behulp van GenAI (zie bijlage 6.3). De resultaten hiervan zijn te lezen in paragraaf 3.1. Voor de overige 85 beleidsvisies van gemeenten waarin de sociale basis als onderdeel is opgenomen in een bredere visie is, in overleg met de opdrachtgever, gekozen om alleen de twee onderwerpen "burgerinitiatieven" en "eenzaamheid" nader te analyseren. Deze keuze is gemaakt om de hoeveelheid input en daarmee het energieverbruik van de analyse en de bijbehorende milieu impact te beperken. Het onderwerp burgerinitiatieven is gekozen op basis van voorkeuren van de opdrachtgever. Het onderwerp eenzaamheid is gekozen omdat het in veel beleidsvisies terugkomt en omdat het versterken van de sociale basis

in veel gemeentelijke beleidsvisies als directe strategie wordt gezien om eenzaamheid te verminderen. De resultaten van deze analyse zijn te lezen in paragraaf 3.2.

2.3 Technische inrichting en uitvoering

Voor de uitvoering van de analyse is gebruikgemaakt van het LLM (Large Language Model) van OpenAI in combinatie met de programmeertaal R. Via deze koppeling zijn API-aanroepen (Application Programming Interface) geautomatiseerd uitgevoerd. In R zijn scripts en functies ontwikkeld waarmee aan de hand van prompts per analysefase door alle beleidsvisies van gemeenten is gegaan. De resultaten zijn vervolgens geautomatiseerd samengevoegd in zowel Excel- als Word-bestanden.

Prompt engineering en parameterafstemming

Gedurende het onderzoek is met verschillende prompts geëxperimenteerd (zie bijlage 6.2). Hierbij werden bekende prompt engineering-technieken⁶ gevolgd om de informatiewaarde en de betrouwbaarheid van de AI-antwoorden te maximaliseren. Daarnaast is de 'temperature'-parameter afgestemd. Deze parameter is instelbaar tussen 0 en 2 (standaardwaarde 1) en beïnvloedt de variatie in modeloutput⁷: hogere waarden (bijv. 1,2) leiden tot meer diverse en creatieve antwoorden, terwijl lagere waarden (bijv. 0,2) de output juist gericht en consistent maken⁸. Daarbij bleek consistentere output te leiden tot een hogere mate van reproduceerbaarheid.

Betrouwbaarheid

Om te komen tot goede samenvattingen per onderwerp per gemeenten en samenvattingen per onderwerp is een iteratieve benadering gevolgd. Telkens werden prompts verfijnd, selectiecriteria geoptimaliseerd en scripts aangepast voor een efficiëntere workflow. Daarnaast zijn er verschillende validatiestappen doorlopen:

- Consistentiecontrole: output is meerdere keren gegenereerd en met elkaar vergeleken om consistentie te waarborgen.
- Drempel voor opname: enkel bevindingen die in ten minste vijf beleidsvisies voorkwamen zijn meegenomen in de uiteindelijke resultaten.
- Expert review: de resultaten zijn beoordeeld door inhoudelijke experts van het RIVM, waarbij is gekeken naar de aansluiting van de GenAI-gegenereerde inzichten bij de praktijk en bij eerder uitgevoerde handmatige analyses.
- Risicoanalyse: in samenwerking met juristen en data-experts is een risicoanalyse uitgevoerd waarin alle stappen in het analyseproces zijn doorlopen en gecheckt.
- Ten slotte zijn er handmatige checks uitgevoerd om te kijken of de punten in de algemene samenvattingen te herleiden waren naar 1) de samenvatting per gemeente en 2) de beleidsvisies.

3. Resultaten

3.1 Samenvattingen per onderwerp voor de beleidsvisies sociale basis

Voor de dertien onderwerpen zijn samenvattingen per onderwerp per gemeente gemaakt. In deze samenvattingen staan de meest voorkomende punten per onderwerp, waarbij een afkappunt van vijf gemeenten is gehanteerd. De punten die in de samenvattingen staan moeten dus in minstens vijf gemeentelijke beleidsvisies terugkomen. Ook is ervoor gekozen om de beschrijving per punt beknopt te houden om zo de reproduceerbaarheid van de resultaten te vergroten. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de dertien onderwerpen en de belangrijkste kernpunten per onderwerp. De onderwerpen staan op volgorde van meest naar minst voorkomend in de beleidsvisies.

Vrijwillige inzet

Samenvatting:

1. 'Vrijwillige inzet is essentieel voor de sociale basis': 'Vrijwillige inzet wordt gezien als een cruciaal element voor het versterken van de sociale basis en gemeenschapszin binnen de gemeenten.'
2. 'Mantelzorgers ervaren druk en hebben ondersteuning nodig': 'Mantelzorgers worden vaak geconfronteerd met een zware belasting en hebben behoefte aan ondersteuning en erkenning van hun rol.'
3. 'Vrijwilligerswerk draagt bij aan sociale cohesie en netwerken': 'Vrijwilligerswerk speelt een belangrijke rol in het bevorderen van sociale cohesie en het opbouwen van netwerken binnen gemeenschappen.'
4. 'Gemeente ondersteunt vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties': 'Gemeenten bieden ondersteuning aan vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties, vaak in de vorm van subsidies, faciliteiten en educatieve workshops.'
5. 'Vrijwillige inzet helpt eenzaamheid te verminderen': 'Vrijwillige inzet wordt ingezet als een middel om eenzaamheid te bestrijden en sociale netwerken te versterken binnen de gemeenschap.'

Voorzieningen

Samenvatting:

1. 'Voorzieningen moeten toegankelijk zijn': 'Gemeenten benadrukken het belang van toegankelijke voorzieningen, zodat alle inwoners eenvoudig toegang hebben tot hulp, informatie en sociale interactie.'
2. 'Ontmoetingsplekken bevorderen sociale interactie': 'Gemeenten erkennen dat ontmoetingsplekken cruciaal zijn voor het bevorderen van sociale interactie en het versterken van de sociale cohesie binnen de gemeenschap.'
3. 'Ondersteuning van lokale initiatieven': 'Gemeenten ondersteunen lokale initiatieven door middel van subsidies en faciliteiten, waardoor inwoners worden aangemoedigd om actief deel te nemen aan de gemeenschap.'
4. 'Sociale basis versterkt door samenwerking': 'Samenwerking tussen gemeente, maatschappelijke organisaties, vrijwilligers en inwoners wordt gezien als essentieel voor het versterken van de sociale basis en het bevorderen van welzijn.'
5. 'Laagdrempelige voorzieningen voor alle inwoners': 'Gemeenten streven naar laagdrempelige voorzieningen die toegankelijk zijn voor alle inwoners, ongeacht hun achtergrond of situatie, om inclusie en participatie te bevorderen.'

Preventie

Samenvatting:

1. 'Preventie richt zich op vroegtijdige signalering van problemen': 'Vroegtijdige signalering is een essentieel onderdeel van preventie, waarbij problemen worden herkend voordat ze escaleren, om zwaardere zorg te voorkomen.'
2. 'Sociale basis versterkt preventie door ontmoeting en verbinding': 'Een sterke sociale basis bevordert preventie door het faciliteren van ontmoetingen en het versterken van sociale cohesie, wat helpt bij het vroegtijdig signaleren van problemen.'
4. 'Preventie richt zich op het verbeteren van gezondheid en welzijn': 'Preventieve maatregelen zijn gericht op het bevorderen van gezondheid en welzijn, met als doel het voorkomen van ziekten en het verminderen van de behoefte aan professionele zorg.'

5. 'Vrijwilligerswerk en informele hulp als preventieve maatregel': 'Vrijwilligerswerk en informele hulp worden ingezet als preventieve middelen om sociale structuren te versterken en zwaardere zorg te voorkomen.'
6. 'Preventie richt zich op het versterken van sociale netwerken': 'Het versterken van sociale netwerken is een preventieve maatregel die helpt bij het vroegtijdig signaleren van problemen en het bevorderen van inclusie en gemeenschapszin.'

Gemeenschap

Samenvatting:

1. 'Gemeenschap': 'Gemeenschap wordt gezien als een essentieel onderdeel van de sociale basis, waarbij mensen elkaar ondersteunen, ontmoeten en participeren in lokale initiatieven.'
2. 'Ontmoeting': 'Ontmoeting wordt gefaciliteerd door ontmoetingsplekken zoals buurthuizen en sportclubs, en is cruciaal voor het versterken van sociale cohesie en het bevorderen van gemeenschapszin.'
3. 'Participatie': 'Participatie van inwoners in sociale en maatschappelijke activiteiten wordt gestimuleerd, waarbij eigen initiatieven en betrokkenheid worden aangemoedigd.'
4. 'Vrijwilligers': 'Vrijwilligers spelen een cruciale rol in het versterken van de sociale basis en het bevorderen van gemeenschapszin en sociale cohesie.'
5. 'Netwerken': 'Sociale netwerken en verbanden zijn essentieel voor het ondersteunen van de gemeenschap, het bevorderen van participatie en het bieden van hulp en ondersteuning.'
6. 'Betrokkenheid': 'Betrokkenheid van inwoners bij lokale initiatieven en de gemeenschap wordt gestimuleerd, wat bijdraagt aan sociale cohesie en ondersteuning.'

Inclusie

Samenvatting:

1. 'Inclusie betekent dat iedereen kan meedoen': 'Inclusie verwijst naar de mogelijkheid voor alle inwoners om deel te nemen aan de samenleving, ongeacht hun achtergrond, leeftijd, geslacht, beperking of sociale status.'
2. 'Laagdrempelige ontmoetingsplaatsen en activiteiten': 'Gemeenten richten zich op het creëren van toegankelijke plekken en activiteiten waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en deelnemen aan de gemeenschap.'
3. 'Vrijwillige inzet en ondersteuning': 'Vrijwilligerswerk en informele hulp worden gestimuleerd en ondersteund als een essentieel onderdeel van de sociale basis, om participatie en inclusie te bevorderen.'
4. 'Toegankelijkheid van voorzieningen': 'Gemeenten streven naar het verbeteren van de fysieke en sociale toegankelijkheid van voorzieningen, zodat alle inwoners, inclusief mensen met beperkingen, deze kunnen gebruiken.'
5. 'Samenredzaamheid en zelfredzaamheid': 'Gemeenten bevorderen dat inwoners elkaar ondersteunen en zelfredzaam zijn, waarbij ze gebruik maken van hun sociale netwerken en eigen kracht.'

Jeugd

Samenvatting:

1. 'Preventie': 'Preventie is een belangrijk aspect van het jeugdbeleid, gericht op het voorkomen van problemen en het bieden van tijdige ondersteuning aan jeugdigen en hun ouders.'

2. 'Gezond en veilig opgroeien': 'Het bevorderen van een gezonde en veilige omgeving voor kinderen en jongeren is een centraal doel in het jeugdbeleid van verschillende gemeenten.'
3. 'Talentontwikkeling': 'Gemeenten richten zich op het stimuleren van talentontwikkeling bij jeugdigen, zodat zij hun potentieel optimaal kunnen benutten.'
4. 'Samenwerking': 'Gemeenten werken samen met diverse partners zoals onderwijsinstellingen, zorgorganisaties en ouders om een sterke sociale basis voor jeugdigen te creëren.'
5. 'Jeugdigen en ouders': 'Er is aandacht voor het bieden van ondersteuning aan zowel jeugdigen als hun ouders, om een gezonde en kansrijke ontwikkeling te bevorderen.'
6. 'Sociale basis': 'De sociale basis speelt een cruciale rol in het jeugdbeleid, waarbij de focus ligt op het creëren van een ondersteunende omgeving voor jeugdigen.'
7. 'Jongerenwerk': 'Jongerenwerk is een belangrijk onderdeel van het jeugdbeleid, gericht op het ondersteunen van jongeren in hun ontwikkeling en het bevorderen van sociale cohesie.'

(Burger)initiatieven

Samenvatting:

1. 'Initiatieven dragen bij aan sociale cohesie': 'Initiatieven van inwoners en organisaties versterken de sociale cohesie door ontmoetingen en samenwerking te bevorderen.'
2. 'Gemeente ondersteunt initiatieven': 'Gemeenten bieden ondersteuning aan initiatieven door middel van financiering, logistieke hulp, en het faciliteren van ontmoetingsplekken.'
3. 'Initiatieven moeten aansluiten bij de behoeften van inwoners': 'Initiatieven worden aangemoedigd om te focussen op de directe behoeften en wensen van de lokale bevolking.'
4. 'Vrijwilligers spelen een belangrijke rol': 'Vrijwilligers zijn essentieel voor het uitvoeren en ondersteunen van initiatieven, en hun inzet wordt gestimuleerd en gewaardeerd.'
5. 'Gemeente biedt financiële ondersteuning': 'Gemeenten verstrekken subsidies en andere vormen van financiële steun om initiatieven te helpen groeien en zich te ontwikkelen.'
6. 'Initiatieven bevorderen ontmoetingen': 'Initiatieven creëren mogelijkheden voor inwoners om elkaar te ontmoeten en samen te werken, wat bijdraagt aan een levendige gemeenschap.'
7. 'Gemeente faciliteert ontmoetingsplekken': 'Gemeenten zorgen voor fysieke ruimtes waar initiatieven kunnen plaatsvinden en inwoners elkaar kunnen ontmoeten.'
8. 'Initiatieven versterken zelfredzaamheid': 'Initiatieven helpen inwoners om meer zelfredzaam te worden door hen te betrekken bij maatschappelijke activiteiten en projecten.'

Eenzaamheid

Samenvatting:

1. 'Ontmoetingsplekken': 'Het belang van ontmoetingsplekken wordt benadrukt als een manier om sociale interactie te bevorderen en eenzaamheid te verminderen.'
2. 'Sociale cohesie': 'Sociale cohesie wordt gezien als een cruciale factor in het bestrijden van eenzaamheid, door het bevorderen van verbondenheid en participatie binnen gemeenschappen.'

3. 'Versterking van de sociale basis': 'Het versterken van de sociale basis wordt genoemd als een strategie om eenzaamheid te verminderen door het bevorderen van sociale netwerken en gemeenschapszin.'
4. 'Eenzaamheid onder alle leeftijdsgroepen': 'Eenzaamheid wordt erkend als een probleem dat alle leeftijdsgroepen treft, wat vraagt om een brede aanpak die niet alleen op ouderen is gericht.'
5. 'Vrijwilligers en informele netwerken': 'Vrijwilligers en informele netwerken worden gezien als belangrijke middelen om eenzaamheid te bestrijden door het bieden van sociale steun en het bevorderen van ontmoetingen.'
6. 'Inclusiviteit': 'Inclusiviteit wordt genoemd als een manier om eenzaamheid te verminderen door het bevorderen van een omgeving waarin iedereen zich welkom en betrokken voelt.'
7. 'Gemeenschapsgerichte initiatieven': 'Initiatieven die gericht zijn op het versterken van gemeenschapszin en sociale interactie worden gezien als effectief in het verminderen van eenzaamheid.'

Bestaanszekerheid

Samenvatting:

1. 'Bestaanszekerheid': 'Bestaanszekerheid wordt gezien als een fundamentele behoefte en een mensenrecht, essentieel voor het welzijn van inwoners. Het omvat aspecten zoals inkomen, woonomgeving, gezondheid, onderwijs en veiligheid.'
2. 'Armoede en schulden': 'Armoede en schulden worden gezien als belangrijke belemmeringen voor bestaanszekerheid en sociale participatie. Gemeenten richten zich op vroegsignalering, preventie en integrale aanpak om deze problemen te verminderen.'
3. 'Sociale basis': 'De sociale basis wordt gezien als een cruciaal element voor het bevorderen van welzijn en participatie. Het omvat netwerken, voorzieningen en initiatieven die inwoners ondersteunen en verbinden.'
4. 'Zelfredzaamheid': 'Zelfredzaamheid wordt gestimuleerd door gemeenten om inwoners te helpen hun eigen welzijn te bevorderen en afhankelijkheid van formele structuren te verminderen.'
5. 'Sociale cohesie': 'Sociale cohesie wordt gezien als een middel om samenhang en verbondenheid binnen gemeenschappen te bevorderen, wat bijdraagt aan een veerkrachtige en ondersteunende omgeving.'

(Sport)verenigingen

Samenvatting:

1. 'Verenigingen dragen bij aan sociale cohesie en gemeenschapsvorming': 'Verenigingen spelen een cruciale rol in het versterken van de sociale basis door het bevorderen van betrokkenheid en inclusiviteit, en dragen bij aan gemeenschapsvorming en sociale cohesie.'
2. 'Vrijwillige inzet is essentieel voor verenigingen': 'Vrijwilligerswerk binnen verenigingen is cruciaal voor het organiseren van activiteiten en het draaiende houden van verenigingen, maar er is vaak een tekort aan vrijwilligers.'
3. 'Verenigingen bieden ontmoetingsplekken voor sociale interactie': 'Verenigingen zijn belangrijke ontmoetingsplekken waar mensen met verschillende achtergronden elkaar ontmoeten, en jong en oud samenkomen.'
4. 'Gemeente ondersteunt verenigingen met subsidies en begeleiding': 'Gemeenten bieden ondersteuning aan verenigingen door middel van subsidies en begeleiding om hun maatschappelijke rol te vervullen.'

5. 'Sporten en bewegen bevorderen gezondheid en welzijn': 'Sport- en beweegactiviteiten dragen bij aan fysieke en mentale gezondheid en bevorderen een gezonde leefstijl en welzijn van inwoners.'
6. 'Verenigingen zijn onderdeel van de sociale basis': 'Verenigingen vormen een belangrijk onderdeel van de sociale basis en dragen bij aan gemeenschapsvorming en sociale cohesie.'
7. 'Verenigingen stimuleren participatie en betrokkenheid': 'Verenigingen bieden gelegenheid tot participatie en meedoen voor iedereen, en stimuleren betrokkenheid bij de gemeenschap.'

Kunst en Cultuur

Samenvatting:

1. 'Cultuur als onderdeel van de sociale basis': 'Cultuur wordt gezien als een integraal onderdeel van de sociale basis, waarbij het bijdraagt aan welzijn, sociale cohesie en gemeenschapsvorming.'
2. 'Ondersteuning van culturele activiteiten en verenigingen': 'Gemeenten bieden ondersteuning aan culturele activiteiten en verenigingen, vaak in de vorm van subsidies, om de sociale basis te versterken.'
3. 'Cultuur als middel tegen eenzaamheid en voor sociale cohesie': 'Culturele activiteiten worden ingezet om eenzaamheid te verminderen en sociale cohesie te bevorderen, door het creëren van ontmoetingsmogelijkheden.'
4. 'Inclusiviteit en toegankelijkheid van cultuur': 'Gemeenten streven naar inclusiviteit en toegankelijkheid van culturele activiteiten, zodat iedereen, ongeacht achtergrond of financiële situatie, kan deelnemen.'

Leefstijl

Samenvatting:

1. 'Gezonde leefstijl': 'Een gezonde leefstijl wordt gezien als een cruciaal onderdeel van het welzijn en de sociale basis, waarbij aandacht wordt besteed aan aspecten zoals voeding, beweging en rookvrij leven.'
2. 'Positieve gezondheid': 'Positieve gezondheid richt zich op het vermogen van individuen om zich aan te passen en eigen regie te voeren bij uitdagingen, en omvat zowel fysieke als mentale aspecten van welzijn.'
3. 'Sociale cohesie': 'Sociale cohesie wordt gezien als een belangrijke factor voor het bevorderen van gezondheid en welzijn, door het versterken van gemeenschapszin en het verminderen van eenzaamheid.'
4. 'Sport en bewegen': 'Sport en bewegen worden gestimuleerd als middel om een gezonde leefstijl te bevorderen en sociale interacties te versterken.'
5. 'Preventie': 'Preventieve maatregelen worden genomen om gezondheidsproblemen te voorkomen en een gezonde leefstijl te bevorderen, met aandacht voor vroegtijdige interventie en bewustwording.'
6. 'Gemeenschapszin': 'Gemeenschapszin wordt bevorderd als onderdeel van een gezonde leefstijl, waarbij inwoners elkaar ondersteunen en sociale netwerken worden versterkt.'
7. 'Mantelzorg': 'Mantelzorg wordt ondersteund als onderdeel van de sociale basis, met aandacht voor het risico van overbelasting en het belang van informele hulp.'

Financiën

Samenvatting:

1. 'Financiële ondersteuning via subsidies': 'Veel gemeenten bieden financiële ondersteuning aan initiatieven en organisaties via subsidies om de sociale basis te versterken.'
2. 'Investeren in preventie om zorgkosten te besparen': 'Gemeenten investeren in preventieve maatregelen om op lange termijn zorgkosten te verminderen en de sociale basis te versterken.'
3. 'Datagedreven werken voor financiële planning en evaluatie': 'Gemeenten maken gebruik van data om financiële beslissingen te onderbouwen en de effectiviteit van hun sociale basisbeleid te evalueren.'
4. 'Ondersteuning van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties': 'Vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties worden financieel ondersteund om hun bijdrage aan de sociale basis te faciliteren.'

3.2 Samenvattingen per onderwerp van de bredere beleidsvisies

In deze paragraaf staan de samenvattingen van de twee uitgelichte onderwerpen "burgerinitiatieven" en "eenzaamheid". Deze samenvattingen zijn gebaseerd op de 85 beleidsvisies waarin de sociale basis een onderdeel was van een bredere visie.

Burgerinitiatieven

Samenvatting:

1. 'Burgerinitiatieven worden gestimuleerd': 'Veel gemeenten stimuleren burgerinitiatieven als een manier om de sociale cohesie en gemeenschapszin te versterken. Initiatieven worden vaak gezien als een manier om inwoners te activeren en te betrekken bij maatschappelijke vraagstukken.'
2. 'Vrijwilligers en mantelzorgers worden ondersteund': 'Vrijwilligers en mantelzorgers worden door veel gemeenten erkend als cruciale partners in het sociaal domein. Gemeenten bieden ondersteuning en waardering om hun inzet te bevorderen en te faciliteren.'
3. 'Samenwerking met maatschappelijke partners': 'Gemeenten benadrukken het belang van samenwerking met maatschappelijke partners om sociale initiatieven te ondersteunen en te versterken. Deze partnerschappen zijn essentieel voor het realiseren van beleidsdoelen en het bevorderen van sociale cohesie.'
4. 'Ondersteuning van initiatieven': 'Ondersteuning van initiatieven is een gemeenschappelijk thema in veel gemeenten. Dit omvat zowel financiële als materiële ondersteuning om initiatieven te helpen groeien en hun impact te vergroten.'
5. 'Sociale cohesie en gemeenschapszin bevorderen': 'Het bevorderen van sociale cohesie en gemeenschapszin is een centraal thema in het beleid van veel gemeenten. Initiatieven die bijdragen aan deze doelen worden vaak ondersteund en gestimuleerd.'

Eenzaamheid

Samenvatting:

1. 'Ontmoetingsplekken': 'Ontmoetingsplekken worden gezien als cruciaal voor het bevorderen van sociale interactie en het verminderen van eenzaamheid.'
2. 'Sociale cohesie': 'Sociale cohesie wordt vaak genoemd als een middel om eenzaamheid te verminderen en gemeenschapszin te bevorderen.'
3. 'Vrijwilligerswerk': 'Vrijwilligerswerk wordt gezien als een belangrijke factor in het ondersteunen van sociale netwerken en het verminderen van eenzaamheid.'

4. 'Preventie en vroegsignalering': 'Preventie en vroegsignalering worden vaak genoemd als methoden om eenzaamheid tijdig te herkennen en aan te pakken.'
5. 'Mantelzorg': 'Mantelzorg wordt vaak genoemd als ondersteuning voor mensen die eenzaam zijn, en als een manier om sociale netwerken te versterken.'

4. Beschouwing en conclusie

De analyse van de dertien onderwerpen uit de beleidsvisies sociale basis laat zien dat sommige thema's vaker en bij verschillende onderwerpen genoemd worden. Daarbij zijn twee rode draden zichtbaar die bij meerdere onderwerpen terugkomen: zelfredzame inwoners en gemeenschap.

De eerste rode draad betreft zelfredzame inwoners en samenredzaamheid. Uit de beleidsvisies blijkt dat gemeenten inwoners stimuleren om zelfredzaam te zijn en elkaar te ondersteunen (samenredzaamheid), en om daarbij gebruik te maken van hun eigen kracht en sociale netwerk. Zelfredzaamheid en actieve deelname aan de gemeenschap worden gestimuleerd om inwoners te helpen hun eigen welzijn te bevorderen en de afhankelijkheid van formele hulp te verminderen. In een aantal gevallen is extra ondersteuning nodig, bijvoorbeeld voor mantelzorgers en bij problemen met bestaanszekerheid.

De tweede rode draad draait om gemeenschap, wat als een belangrijk onderdeel van de sociale basis wordt gezien. Het is niet alleen een op zichzelf staand onderwerp in de resultaten, maar komt ook vaak terug bij andere onderwerpen. Binnen de gemeenschappelijke sociale basis spelen (sport/cultuur)verenigingen, (burger)initiatieven en vrijwilligers een cruciale rol. Zij dragen bij aan maatschappelijke betrokkenheid, sociale cohesie en minder eenzaamheid door ontmoeting en samenwerking te bevorderen. Gemeenten ondersteunen verenigingen, initiatieven en vrijwilligers bij het organiseren van activiteiten door middel van financiering, begeleiding en het beschikbaar stellen van ontmoetingsplekken, zoals buurthuizen en sportclubs. Daarnaast streven gemeenten naar inclusiviteit en toegankelijkheid van deze plekken, activiteiten en voorzieningen, zodat iedereen zich welkom en betrokken voelt en kan meedoen.

Voor de onderwerpen burgerinitiatieven en eenzaamheid is een vergelijking gemaakt tussen de inhoud van beleidsvisies die specifiek gericht zijn op de sociale basis en de beleidsvisies waarin de sociale basis als onderdeel van een bredere visie is opgenomen. De resultaten komen grotendeels overeen. Zo spreken beide over het stimuleren van burgerinitiatieven door de gemeenten en het belang van vrijwilligers in het uitvoeren van initiatieven. Vrijwilligers en informele netwerken worden in beide analyses ook als belangrijke factor gezien in het verminderen van eenzaamheid.

Toch zijn er ook een paar opvallende verschillen. Bij het onderwerp "(burger)initiatieven" in de bredere beleidsvisies komt de samenwerking met maatschappelijke partners nadrukkelijk naar voren. Verschillende gemeenten geven in hun beleidsvisie aan het belangrijk te vinden om zowel formele als informele partijen te betrekken bij initiatieven en samenwerking. Hierdoor kunnen zij gezamenlijk problemen en uitdagingen aanpakken. Bij het onderwerp "eenzaamheid" valt op dat het aspect "preventie en vroegsignalering" nieuw naar voren komt in de resultaten van de bredere beleidsvisies. Verschillende gemeenten noemen dit als een belangrijke aanpak om eenzaamheid vroegtijdig te signaleren en aan te pakken.

Reflectie

Bij het interpreteren van de uitkomsten is het belangrijk om in acht te nemen dat gebruik is gemaakt van GenAI. GenAI is een veelbelovende methode en kan efficiënt en effectief grote hoeveelheden tekst en data verwerken. Tijdens ons onderzoek is gebleken dat het vooral goed gebruikt kan worden bij het samenvatten en categoriseren van stukken tekst en minder goed in het analyseren of leggen van verbanden tussen onderwerpen. Daarbij bleek het belangrijk de opdracht aan het model goed af te bakenen en de “temperature” parameter goed in te stellen om een te hoge mate aan creativiteit te voorkomen en reproduceerbaarheid te verhogen. Dit vraagt ook om een continue controle van de gegenereerde antwoorden. De uitkomsten die in deze kennisnotitie worden gepresenteerd dienen vooral als verkennend inzicht. Om een compleet beeld te krijgen van de wijze waarop gemeenten de sociale basis versterken, is verder onderzoek nodig.

Tot slot

Deze kennisnotitie geeft een overzicht van de meest genoemde onderwerpen in de beleidsvisies van gemeenten over de sociale basis en de invulling hiervan. Ook geeft het inzicht in de invulling van de onderwerpen burgerinitiatieven en eenzaamheid in de bredere beleidsvisies. Hoewel gemeenten verschillende invulling geven aan de sociale basis, laten de resultaten zien dat onderwerpen zoals vrijwillige inzet, voorzieningen en (burger)initiatieven in veel beleidsvisies terugkomen. En dat zelfredzame inwoners en gemeenschap rode draden zijn die aan veel onderwerpen raken.

Dit overzicht is een eerste verkenning van het perspectief van gemeenten op het versterken van de sociale basis. Hiermee heeft het ministerie van VWS een beter beeld van het gemeentelijk beleid op dit thema en kan daarmee beoordelen in welke mate dit aansluit op de beoogde doelen van het beleid van VWS en waar kansen liggen voor eventuele aanvullende inzet. Daarnaast kan dit overzicht gemeenten ter inspiratie helpen verdere uitvoering te geven aan het versterken van de sociale basis. De bevindingen roepen tegelijkertijd ook de vraag op om verder te verdiepen wat de gevonden activiteiten bijdragen aan het versterken van de sociale basis, zodat hier nog meer lering uit getrokken kan worden. Dit zou in vervolgonderzoek verder uitgediept kunnen worden.

5. Referenties

1. Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport. GALA Gezond en Actief Leven Akkoord. Gemeenten en GGD'en, zorgverzekeraars en VWS zeten gezamenlijk in op een gezond en actief leven met een stevige sociale basis. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; 2023.
2. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Rapportage GALA-monitor 2024. Een eerste stand van zaken. 2024, RIVM: Bilthoven.
3. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Rapportage GALA-monitor 2025. Van ambitie naar actie. 2025, RIVM: Bilthoven.
4. OpenAI(2025), GPT 4.1 (juni 2024) [Large Language Model] <https://genai.rivm.nl/>
5. Britt, A. et al. 2024. De sociale basis versterken, investeren in de toekomst Verandertheorie voor overheden en maatschappelijke partners. Movisie
6. p26 [Prompt Engineering for Generative AI - James Phoenix, Mike Taylor - Google Boeken](#)
7. <https://learn.microsoft.com/en-us/azure/ai-foundry/openai/concepts/prompt-engineering?view=foundry-classic>
8. p 392 [Prompt Engineering for Generative AI - James Phoenix, Mike Taylor - Google Boeken](#)

6. Bijlagen

6.1 Onderwerpen sociale basis

Hoofdonderwerpen op basis van zoektermen	Subonderwerpen op basis van zoektermen	Aantal hits
	Sociale basis	94
Vrijwillige inzet	Vrijwillig	43
	Mantelzorg	37
	Waarderen	8
	Ondersteunen	41
Voorzieningen	Voorzieningen	41
Preventie	Preventie	38
	Vroegsignalering	8
Gemeenschap	Gemeenschap	27
	Ontmoeten	23
	Participatie	14
	Betrokken	21
	Doet	9
	Netwerk	15
	Bijdrage	5
Inclusie	Inclusie	19
	Toegankelijk	21
	Meedoen	21
	Laagsdrempelig	13
Jeugd	Jeugd	26
	Opgroeien	16
(Burger)initiatieven	Initiatieven	23
Eenzaamheid	Eenzaamheid	17
Bestaanszekerheid	Bestaanszekerheid	3
	Armoede	8
	Schulden	6
	Kansen	17
(Sport)verenigingen	Verenigingen	16
<i>Zelfredzaamheid*</i>	Zelfredzaamheid	10
Kunst en Cultuur	Cultuur	14
<i>Formele zorg en ondersteuning*</i>	Formele zorg en ondersteuning	13
Leefstijl	(On)gezonde leefstijl	11
Financiën	Financiën	7
<i>Mentale gezondheid*</i>	Mentale gezondheid	6

* niet meegenomen in de resultaten

Bouwstenen sociale basis Movisie

Bestaanszekerheid
Financiering
Samenwerken vanuit gelijkwaardigheid
Versterken eigenaarschap
Zeggenschap en eigen regie
Beschikbaarheid van ruimte en plekken
Responsiviteit
(Onder)steunen van mantelzorg
Steun en ruimte voor vrijwillige inzet
Versterken van inclusie
Mensen vragen en uitnodigen

Thema top 15 op basis van AI

Sociale basis (versterken van de sociale basis, sociale samenhang)
Preventie (vroegsignalering, voorkomen is beter dan genezen)
Mantelzorg (ondersteuning van mantelzorgers, vrijwillige inzet)
Gezondheid (gezonde leefstijl, mentale gezondheid)
Inclusie (iedereen betrekken, kansengelijkheid)
Eenzaamheid (versterken van sociale netwerken, ondersteuning van kwetsbare inwoners)
Jeugd en opvoeding (kansrijk opgroeien, ondersteuning bij opgroei- en opvoedproblemen)
Wijkgerichte aanpak (gebiedsgericht werken, samenwerking met lokale partners)
Maatschappelijke initiatieven (ondersteunen van inwonersinitiatieven, bevorderen van gemeenschap)
Cultuur en welzijn (toegankelijke culturele voorzieningen, stimuleren van welzijnsactiviteiten)
Vrijwilligerswerk (ondersteunen van vrijwilligers, het bevorderen van betrokkenheid)
Leefbaarheid (verbeteren van woonomstandigheden, veilige leefomgeving)
Opgroeien (ondersteunen van kinderen en jongeren, kansen voor ontwikkeling)
Financiën (ondersteuning bij financiële problemen, armoedebestrijding)
Onderwijs (toegang tot onderwijs, ondersteuning voor leerlingen)

6.2 Prompts

Prompt voor de samenvattingen van de onderwerpen per gemeente

```

messages <- list(
  list(role = "system", content = "Denk stap voor stap. Neem de rol aan van een objectieve, wetenschappelijk analist.
  Baseer je output volledig op de tekst in de user prompt.
  Verzin er dus zelf niks bij."),
  list(role = "user", content = paste(paste0("Analyseer deze tekst van een beleidsvisie van een gemeente:", tekst_doc))),
  list(role = "user", content = paste(paste0("\n\n Maak een samenvatting van alles wat in de tekst wordt genoemd
  over het onderwerp: ", onderwerp,
  ". Neem daarbij ook alle relevante subonderwerpen mee: ", subonderwerpen, "."),
  "\n\n Maak de samenvatting in de vorm van bulletpoints met de belangrijkste kernpunten.",
  "\n\n Gebruik heldere en bondige formuleringen.", "\n\n
  Geef de output uitsluitend als een lijst met maximaal 10 bulletpoints, zonder extra uitleg, inleiding of afsluiting.",
  "\n\n Gebruik alleen de tekst van de beleidsvisie. Verzin er zelf niks bij."
  ))
  ))
body <- list(messages = messages, # De body samenstellen
  temperature = 1)

```

Prompt voor de samenvattingen per onderwerp

```

messages <- list( # Het bericht opstellen
  list(role = "system", content = "Denk stap voor stap. Neem de rol aan van een objectieve, wetenschappelijk analist. Baseer
  je output volledig op de tekst in de user prompt. Verzin er dus zelf niks bij."),
  list(role = "user", content = paste(
    paste0("Analyseer deze tekst die bestaat uit samenvattingen in de vorm van lijsten met kernpunten per gemeente:",
    tekst_doc))),
  list(role = "user", content = paste(
    paste0(
      "Opdracht:",|
      "1. Loop alle bulletpoints langs en tel voor elk kernpunt hoeveel gemeenten dit punt noemen.
      Gebruik alleen de tekst zoals deze in de bulletpoints voorkomt.",
      "2. Selecteer alleen kernpunten die door minimaal 5 gemeenten worden genoemd.",
      "3. Presenteer het resultaat als een genummerde lijst, gesorteerd op het aantal gemeenten dat het punt noemt (van hoog
      naar laag).
      Geef per kernpunt een omschrijving, gebaseerd op de tekst met de samenvattingen.",
      "4. Noem per kernpunt welke gemeenten dit punt benoemen.",
      "\n\n Voorbeeld output:",
      "1. 'Kernpunt 1' (gemeente 1, gemeente 2, gemeente 3, gemeente 4, gemeente 5): 'Omschrijving kernpunt 1'",
      "2. 'Kernpunt 2' (gemeente 2, gemeente 3, gemeente 4, gemeente 5, gemeente 6): 'Omschrijving kernpunt 2'"))
  ))
body <- list(messages = messages, # De body samenstellen
  temperature = 0)

```

6.3 Samenvattingen van de onderwerpen per gemeente

De samenvattingen van de onderwerpen per gemeente zijn opgenomen in een aparte bijlage. Deze bijlage is op te vragen bij de auteurs.